

LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJA

**LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SKOLA
2000**

Vilnius
2001

TURINYS / CONTENTS

I. ĮVADAS	5
II. LIETUVOS VALSTYBĖS SKOLA IR JOS STRUKTŪRA	7
III. LIETUVOS VALSTYBĖS SKOLINIMASIS	13
3.1. Valstybės skolinimasis pinigų ir kapitalo rinkose	13
3.2. Valstybės skolinimasis iš tarptautinių finansinių institucijų	18
3.3. Valstybės garantijų teikimas	20
IV. PABAIGA	21
I. INTRODUCTION	24
II. STATE DEBT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA AND ITS STRUCTURE	25
III. GOVERNMENT BORROWING OF LITHUANIA	31
3.1. Government borrowing in money and capital markets	31
3.2. Government borrowing from international financial institutions	36
3.3. Issue of Government guarantees	38
IV. Final comments	40

Lietuvos Respublikos finansų ministerija kiekvienais metais išleidžia leidinį apie valstybės skolą. Šiame leidinyje yra apžvelgiami valstybės skolos pokyčiai per 2000 metus, apžvelgiama šalies ekonominė ir finansinė padėtis, pateikiami statistiniai ir analitiniai duomenys apie valstybės vidaus ir užsienio skolą.

Lietuvos ekonomikos apžvalga

Makroekonominė situacija Lietuvoje 2000 metais palyginus su 1999 metais pagerėjo. 2000 metus galima vadinti ekonomikos stabilizavimosi metais. Išankstiniu vertinimu bendras šalies vidaus produktas išaugo 3,3 procento.

Metinė infliacija, Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis, 2000 metais buvo 1 procentas.

Po 1999 m. Rusijos krizės užsienio prekyba 2000 metais pradėjo atsigausti. Tai rodo išaugę prekių ir paslaugų eksporto ir importo mastai.

Lietuvos Respublikos Statistikos departamento duomenimis, 2000 metais eksporto apimtys sudarė 15237,5 mln. litų, importo – 21826 mln. litų, prekybos deficitas buvo 6588,5 mln. litų. Nežiūrint į nepalankų praėjusių metų euro/dolerio santykį (litas Lietuvoje susietas su JAV doleriu) eksportas per 2000 metus padidėjo 3222,3 mln. litų (26,8 procentais), importas padidėjo 2488,1 mln. litų (12,9 procento).

Importo didėjimą lėmė atsigaunanti vidaus rinka, o eksportą – persiorientavimas iš rytų šalių, Rusijos, Baltarusijos ir kt., į Europos Sąjungos valstybių rinkas.

Lietuvos tarptautinės oficialiosios atsargos, Lietuvos banko duomenimis, 2000 gruodžio mėnesį buvo 1358,6 mln. JAV dolerių. Per 2000 metus jos padidėjo 116,5 mln. JAV dolerių.

Prognozuojama, kad einamosios sąskaitos deficitas per 2000 metus sudarys 6,0 procento BVP. Palyginti su 1999 metais, 2000 metais einamosios sąskaitos deficitas sumažėjo 2076,7 mln. litų (43,48 procento). Šį sumažėjimą daugiausia lėmė sumažėjęs užsienio prekybos deficitas.

Labai svarbus veiksnys, įtakojantis šalies makroekonominį stabilumą, buvo 2000 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Tarptautinio Valiutos Fondo pasirašytas Ekonominės politikos memorandumas. Šio susitarimo tikslas – nuosekliai mažinti einamosios sąskaitos deficitą, šalies fiskalinį deficitą, padėti pamatus stabiliam ekonomikos augimui. 1999 metais bendro šalies biudžeto fiskalinis deficitas buvo 7,8 proc. BVP, o preliminariais 2000 metų duomenimis – jis sumažėjo iki 2,8 procento BVP.

2000 m. gruodžio 31 d. tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje sudarė 9338,0 mln. litų. Vidutiniškai vienam gyventojui 2000 metais teko 2524,8 litų tiesioginių užsienio investicijų arba 13,2 proc. daugiau nei 1999 metais.

Rudenį vykę Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai didesnės įtakos vidaus kapitalo rinkai, tame tarpe ir Vyriausybės vertybinių popierių rinkai, neturėjo. Vidutinė palūkanų norma lyginant su 1999 metais sumažėjo 203 baziniais punktais. Mažiausia patvirtinta palūkanų norma buvo 4,8 procento (3 mėn. išdo vekseliai), didžiausia – 16,5 procento (2 metų trukmės obligacijos). 2000

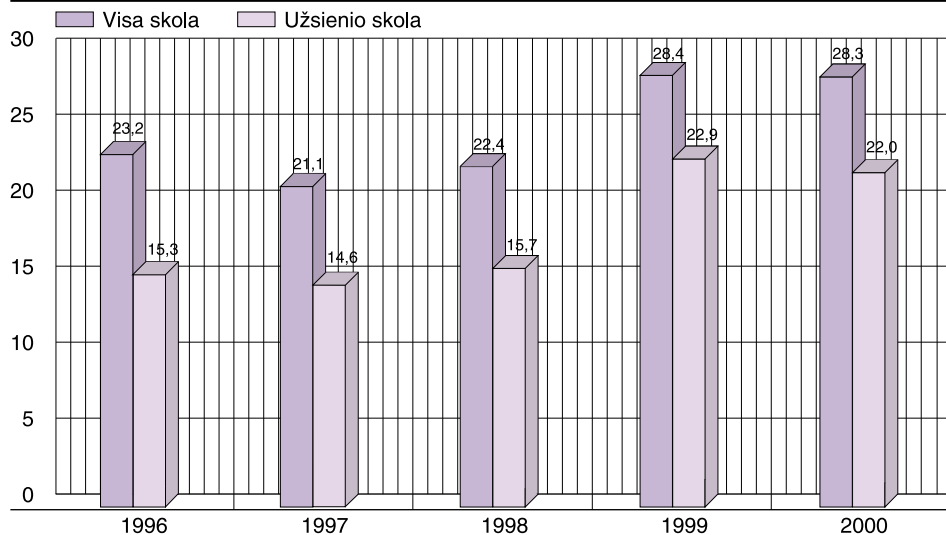
m. buvo ilginama VVP, platinamų litais, trukmė. Pirmą kartą buvo išplatinta 5 metų trukmės 100 mln. litų eurolitinė obligacijų emisija, kurios palūkanų norma –10,50 procento.

Komer ciniai bankai, nustatydami palūkanų normas už paskolas, atsižvelgia į vidutines palūkanas už platinamus VVP. Praeity metų pabaigoje vidutinės metinės palūkanos už paskolas litais buvo 11,03 procento (1999 metais – 12,98 procento.), už paskolas užsienio valiuta – 9,65 procento (1999 metais – 11,41 procento).

2000 metais tarptautinių reitingo agentūrų Lietuvai suteikti kredito reitingai nepakito. "Standard & Poor's" ilgalaikėms užsienio paskolos nustatytas reitingas išliko BBB-, "Moody's" – Ba1, o "Fitch" – BB+. Šalies vystymosi perspektyvos buvo vertinamos kaip stabilios.

Visa valstybės skola. 2000 m. gruodžio 31 d. valstybė buvo įsiskolinusi vidaus ir užsienio kreditoriams iš viso 12724,7 mln. litų. Per metus visa skola padidėjo 655 mln. litų ir sudarė 28,3 proc. prognozuojamo BVP (44900 mln. litų) (1 diagrama).

Visos ir užsienio skolos santykis su BVP 1996–2000 metais, proc. 1 diagrama

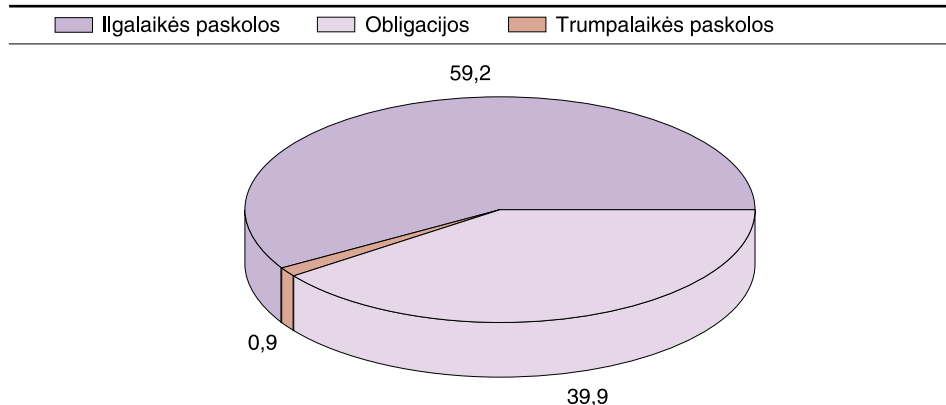

Pagal Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymą visa valstybės skola skirstoma valiutos požymiu į vidaus skolą – įsipareigojimai, prisiimti litais ir į užsienio skolą – įsipareigojimai, prisiimti užsienio valiuta.

Valstybės užsienio skola (kartu su valstybės garantijomis, suteiktomis užsienio valiuta) per metus išaugo nuo 9715 mln. litų iki 9897,3 mln. litų ir baigiantis 2000 m. sudarė 22 proc. prognozuojamo BVP.

Didžiausias užsienio skolos dalis sudarė ilgalaikės paskolos – 59,2 proc. ir obligacijos, išplatintos užsienio rinkose – 39,9 proc. Trumpalaikėms paskoloms teko tik 0,9 proc. užsienio skolos (2 diagrama).

Valstybės užsienio skola pagal priemonės tipą 2000 12 31, proc. 2 diagrama

Baigiantis metams užsienio skola pagal kreditorius pasiskirstė taip:
užsienio komerciniams bankams ir finansinėms institucijoms – 6195,8 mln. litų, arba 62,6 proc. visos užsienio skolos;

tarptautinėms plėtros organizacijoms (Pasaulio bankui, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui, Europos bei Šiaurės investicijų bankams ir kitoms tarptautinėms organizacijoms) – 1930,2 mln. litų, arba 19,5 proc. visos užsienio skolos;

užsienio šalių valdymo institucijoms (Europos Bendrijai, Europos investicijų bankui ir kt.) – 1003,8 mln. litų, arba 10,1 proc. visos užsienio skolos;

Tarptautiniam valiutos fondui – 767,5 mln. litų, arba 7,8 proc. visos užsienio skolos.

Lietuvos finansų rinkoje pagerėjus padėčiai, didėjo valstybės skolinimosi vidaus rinkoje dalis.

Valstybės vidaus skola (kartu su valstybės garantijomis, suteiktomis litais) per metus padidėjo 473,2 mln. litų ir baigiantis metams buvo 2827,4 mln. litų, arba 6,3 proc. prognozuojamo BVP.

Vidaus skolos struktūra pagal priemonių tipą baigiantis metams atrodė taip: obligacijos – 50,7 proc., išdo vekseliai ir taupymo lakštai – 37,1 proc., kiti įsipareigojimai (valstybės pripažinta vidaus skola) – 7,6 proc., ilgalaikės paskolos – 4,2 proc., trumpalaikės paskolos – 0,4 proc. (3 diagrama).

Baigiantis 2000 m. vidaus skola pagal kreditorius pasiskirstė taip:

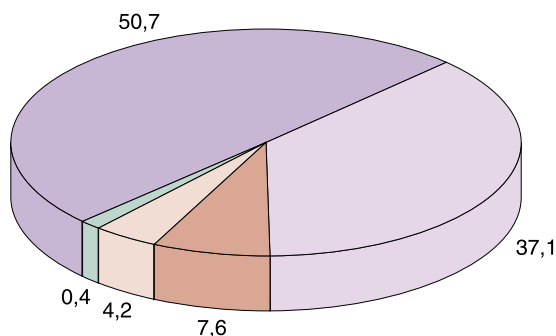
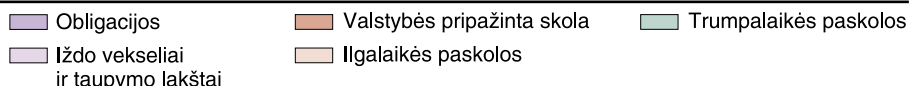
Lietuvos komerciniams bankams – 1690,8 mln. litų;

finansinėms institucijoms ir privatiems asmenims – 1064,1 mln. litų.

kitoms valstybės valdymo institucijoms – 72,5 mln. litų.

Valstybės vidaus skola pagal priemonės tipą 2000 12 31, proc.

3 diagrama

Tikslu sumažinti skolos valdymo riziką, 2000 m. valstybė toliau didino skolinių įsipareigojimų trukmę. Visa ilgalaikė skola baigiantis metams sudarė 11573,7 mln. litų, arba 91 proc. valstybės skolos, trumpalaikė skola (įsipareigojimai, kurių trukmė neviršija vienerių metų) – 1151 mln. litų, arba 9 proc. valstybės skolos (4 diagrama). Beveik visą trumpalaikę skolą – 91,2 proc. – sudarė išdo vekseliai ir taupymo lakštai, išplatinti vidaus rinkoje – 1050 mln. litų.

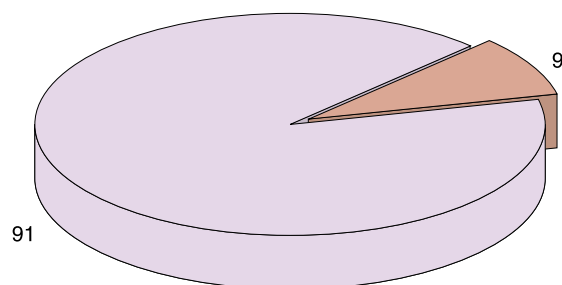
Tiesioginiai valstybės įsipareigojimai (priimti valstybės vardu litais ir užsienio valiuta) padidėjo 975 mln. litų ir buvo 10541,7 mln. litų, **netiesioginiai įsipareigojimai** (suteiktos litais ir užsienio valiuta valstybės garantijos) sumažėjo 320 mln. litų ir buvo 2183 mln. litų.

Visa valstybės skola pagal trukmę 2000 12 31, proc.

4 diagrama

• LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS SKOLA, 2000

Ilgalaikė skola Trumpalaikė skola

Tiesioginė vidaus skola (valstybės įsipareigojimai litais) baigiantis 2000 m. buvo 2762 mln. litų, arba 21,7 proc. visos valstybės skolos.

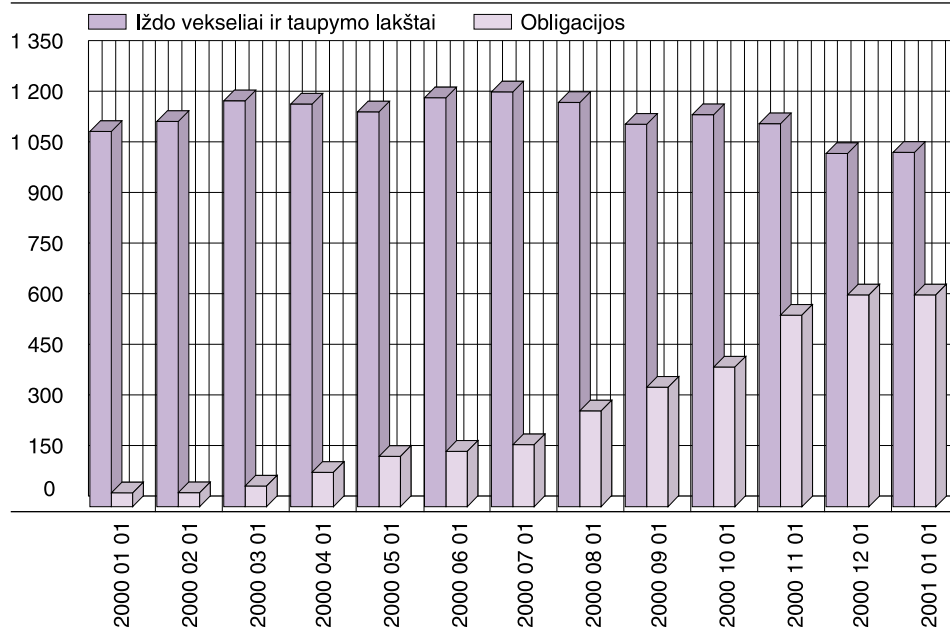
Trumpalaikiai VVP (išdo vekseliai ir taupymo lakštai) baigiantis metams sudarė 1050 mln. litų, arba 38 proc. visos tiesioginės vidaus skolos; ilgalaikiai įsipareigojimai (obligacijos, tiksliniai VVP, paskolos ir kiti) – 1712 mln. litų, arba 62 procentus.

Nacionaline valiuta per metus valstybė pasiskolino išplatintusi: išdo vekselių – 1857,8 mln. litų vertės, taupymo lakštų – 132,4 mln. litų vertės, obligacijų ir tikslinių VVP – 815,2 mln. litų vertės. Buvo išpirkta: 1998,1 mln. litų vertės išdo vekselių, 54,1 mln. litų vertės taupymo lakštų ir 349 mln. litų vertės tikslinių VVP.

2000 metais valstybė didino išleidžiamų VVP, kurių trukmė viršija 1 metus, apimtį ir pirmą kartą išleido 3 metų trukmės obligacijas bei užsienio kapitalo rinkose išplatino pirmąją litais nominuotą 5 metų VVP emisiją (5 diagrama).

Neišpirktų VVP likučio pasikeitimas 2000 metais, mln. litų

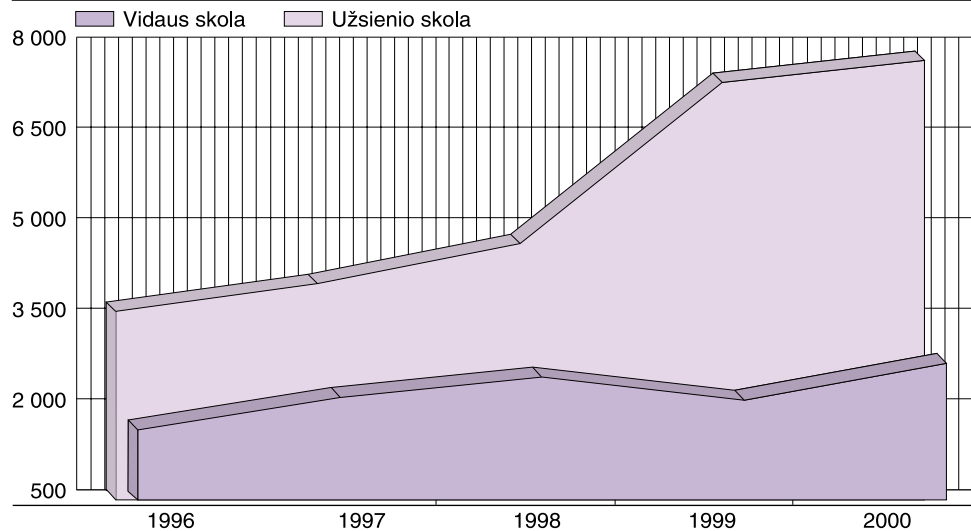
5 diagrama

Tiesioginė užsienio skola (valstybės įsipareigojimai užsienio valiuta) per metus išaugo 364 mln. litų ir baigiantis 2000 m. siekė 7779,8 mln. litų, arba 61,1 proc. visos valstybės skolos (6 diagrama).

Tiesioginė skola 1996–2000 metais, mln. litų

6 diagrama

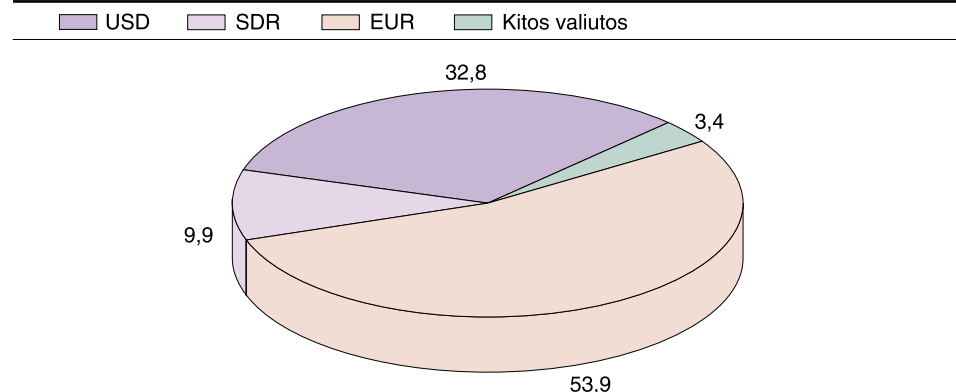
Gruodžio mėnesį valstybė išpirko užsienio rinkoje išplatintų trumpalaikių VVP likutį, ir, baigiantis metams, visi tiesioginiai valstybės įsipareigojimai užsienio valiuta (obligacijos ir paskolos) buvo ilgalaikiai.

2000 metais valstybė pasiskolino užsienio valiuta 1620,3 mln. litų ir 957,9 mln. litų grąžino. Pagrindiniai skolos instrumentai, naudojami 2000 metais skolinantis užsienio rinkose ir bankuose, buvo obligacijos ir ilgalaikės paskolos: valstybė pasiskolino 1209,4 mln. litų išplatintusi obligacijas ir 410,9 mln. litų – pasirašiusi sutartis dėl ilgalaikių paskolų su tarptautinėmis plėtros organizacijomis bei užsienio šalių vyriausybėmis.

Didesnė dalis užsienyje pasiskolintų lėšų – apie 1450 mln. litų – buvo gauta eurais ir baigiantis 2000 m. ši skolos dalis (kartu su eurozonos valiutomis) sudarė 53,9 proc. visos tiesioginės užsienio skolos (7 diagrama). Kita didelė dalis teko paskoloms ir obligacijoms, gautoms JAV doleriais – 32,8 proc. visos tiesioginės užsienio skolos. Skola Tarptautiniam valiutos fondui specialia valiuta (SST) sudarė 9,9 proc., skola kitomis valiutomis – 3,4 proc. visos užsienio skolos.

Tiesioginė užsienio skola pagal valiutos rūšį 2000 12 31, proc.

7 diagrama

Per metus buvo išpirkta 141 mln. litų trumpalaikių užsienyje išplatintų VVP, grąžinta 108 mln. litų paskolų – Tarptautiniam valiutos fondui, 17 mln. litų – Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui, 37 mln. litų – Pasaulio bankui bei

654,9 mln. litų – kitoms tarptautinėms organizacijoms ir komerciniams kreditoriams.

Baigiantis metams valstybė buvo skolinga užsienio valiuta: užsienio komerciniams bankams ir finansinėms institucijoms – 4446,9 mln. litų; Pasaulio bei Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankams, Europos bei Šiaurės investicijų bankams – 1796,7 mln. litų; užsienio šalių valdymo institucijoms – 768,7 mln. litų; Tarptautiniam valiutos fondui – 767,5 mln. litų.

Netiesioginė vidaus skola (valstybės garantijos, suteiktos litais) baigiantis 2000 m. siekė 65,4 mln. litų ir sudarė 0,5 proc. visos skolos. Per metus ji sumažėjo 137,6 mln. litų.

Baigiantis 2000 m. skolininkai nebuvo gražinę paskolų, dėl kurių valstybė suteikė garantijas litais: Lietuvos komerciniams bankams – 61,6 mln. litų; kitiems kreditoriams – 3,8 mln. litų. Lietuvos komerciniams bankams daugiausia buvo skolinga Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (SODRA) – 20 mln. litų.

Negražintos trumpalaikės paskolos, dėl kurių buvo suteiktos valstybės garantijos litais, sudarė 11,2 mln. litų, arba 17,1 proc. visos netiesioginės vidaus skolos.

Netiesioginė užsienio skola 2000 m. gruodžio 31 d. siekė beveik 2117,5 mln. litų ir sudarė 16,6 proc. visos valstybės skolos. Trumpalaikė skola buvo 89,8 mln. litų, t.y. 4,2 proc. visų įsipareigojimų užsienio valiuta, kurių įvykdymą garantavo valstybė; ilgalaikė – 2027,7 mln. litų, t.y. 95,8 proc. visų įsipareigojimų užsienio valiuta, kurių įvykdymą garantavo valstybė.

Per metus valstybė suteikė garantijų dėl 691,08 mln. litų paskolų užsienio valiuta, o kreditoriams buvo gražinta apie 636,3 mln. litų paskolų su valstybės garantija, iš jų apie 57,8 mln. litų trumpalaikių ir 521,4 mln. litų ilgalaikių paskolų komerciniams kreditoriams bei 57,1 mln. litų – tarptautinėms organizacijoms ir užsienio šalių valdymo institucijoms.

Vykdam valstybės garantinius įsipareigojimus už finansinių sunkumų turinčius skolininkus: UAB “Šiaulių aerouostas”, AB “Lietuvos tara”, AB “Inkaras”, AB “Oruva” ir kitus, užsienio kreditoriams buvo gražinta 80,0 mln. litų paskolų ir sumokėta 23,5 mln. litų palūkanų iš 112 mln. litų numatytų valstybės biudžete.

Metų pabaigoje skolininkai nebuvo gražinę paskolų, dėl kurių valstybė suteikė garantijas užsienio valiuta: užsienio komerciniams bankams, firmoms ir finansinėms institucijoms – 1383,4 mln. litų; Lietuvos komerciniams bankams – 308,0 mln. litų, užsienio šalių valdymo institucijoms – 235,1 mln. litų; Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui – 90,6 mln. litų, Europos investicijų bankui – 33,0 mln. litų, kitoms tarptautinėms finansinėms institucijoms – 9,9 mln. litų.

2000 m. valstybės skolinimosi limitai

2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme buvo nustatytas 1600 mln. litų **valstybės grynojo skolinimosi** limitas (paimtos paskolos atėmus gražintąsias). Faktinis 2000 m. valstybės grynas skolinimasis buvo 777,3 mln. litų.

2000 metais visi Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyti skolą ribojantys rodikliai ir limitai nebuvo viršyti (1 lentelė).

Skolą ribojantys rodikliai ir limitai 2000 m. gruodžio 31 d.

	LRV nustatytas dydis	Faktinis dydis
valstybės užsienio skolos dalis visoje skoloje, proc.	85,0	77,8
valstybės išlaidų palūkanoms už paskolas dalis iš metinių valstybės biudžeto pajamų, proc.	15,0	11,9
trumpalaikės skolos dalis iš visos skolos, proc.	25,0	9,0
UAB Žemės ūkio paskolų garantijų fondo įsipareigojimai, mln. litų	240,50	215,75
UAB draudimo įmonės "Lietuvos eksporto ir importo draudimas" įsipareigojimai, mln. litų	30,0	12,6

3.1. Valstybės skolinimasis pinigų ir kapitalo rinkose

Valstybės skolinimasis pinigų ir kapitalo rinkose apima Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių platinimą vidaus ir užsienio rinkose bei skolinimąsi iš užsienio komercinių bankų.

Pagrindinė Lietuvos Respublikos Vyriausybės skolinimosi rinkose priemonė yra Vyriausybės vertybinių popierių (toliau vadinama – VVP) leidimas. Skola už išleistus VVP sudaro 51 proc. valstybės skolos ([www.finmin.lt/Valstybės skola/](http://www.finmin.lt/Valstybes-skola/) Vyriausybės vertybiniai popieriai)

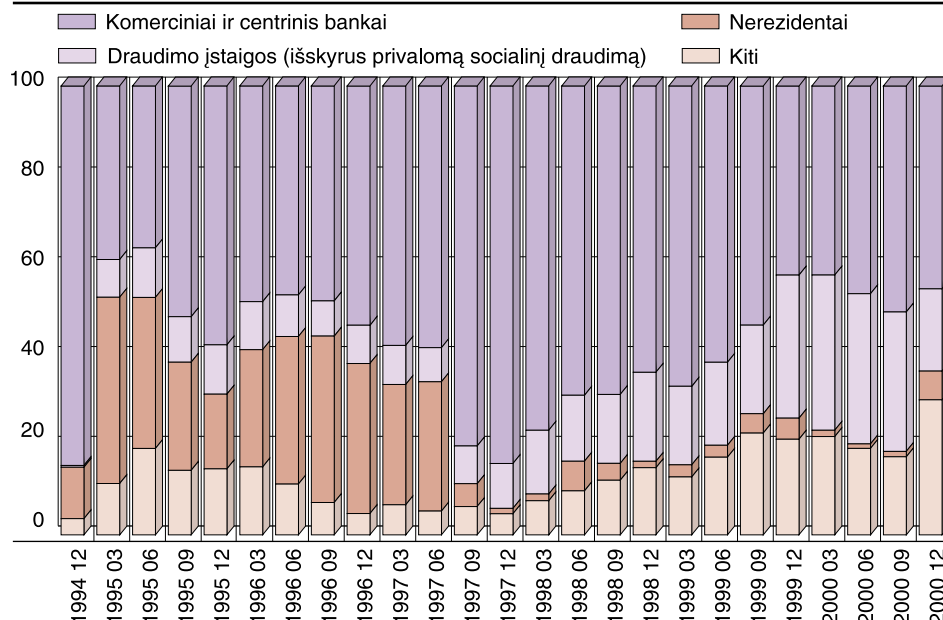
Lietuvoje leidžiami VVP. Lietuvoje leidžiami trijų rūšių VVP: Lietuvos Respublikos valstybės išdo vekseliai – VVP, kurių galiojimo trukmė išleidimo metu neviršija vienerių metų; Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijos – VVP, kurių galiojimo trukmė išleidimo metu viršija vienerius metus, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės taupymo lakštai – ne aukciono būdu išleidžiami VVP, kurie per komercinių bankų ir finansų maklerio įmonių tinklą pirminėje apyvartoje parduodami tik fiziniams asmenims.

2000 metų pabaigoje valstybės skola už VVP, išleistus litais Lietuvoje, buvo 2383,07 mln. litų. Valstybės skolos dalis už litais išleistus VVP, palyginti su 1999 metais, padidėjo 304,2 mln. litų.

2000 metų pabaigoje užsienio investuotojų įsigyjamų Lietuvos VVP skaičius, palyginti su 1999 metais, padidėjo iki 6,7 proc. visų esančių apyvartoje vertybinių popierių (įskaitant VVP išleistus litais užsienyje), 1999 metų gruodžio mėn. VVP, įsigyjamų užsienio investuotojų sudarė 4,7 proc. Tarp vietos investuotojų pagrindinė dalis apyvartoje esančių VVP, kaip ir ankstesniais metais, priklausė komerciniams bei taupomiesiems bankams ir draudimo kompanijoms - atitinkamai 48,2 ir 19,2 proc. (8 diagrama).

Investavimas į Vyriausybės vertybinius popierius, proc.

8 diagrama

Aukciono būdu parduodami VVP. Pagrindinę VVP, išleidžiamų litais, dalį sudaro aukciono būdu parduodami VP - **Lietuvos Respublikos valstybės išdo vekseliai ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės obligacijos.** VVP aukcionus organizuoja Lietuvos bankas, vadovaudamasis Lietuvos banko ir Finansų ministerijos sutartimi bei Lietuvos banko patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės vertybinių popierių aukciono nuostatais. Nuo 1999 m. spalio 1 d. aukcionuose gali dalyvauti tik tie Lietuvos ir užsienio

komerciniai bankai bei finansų maklerių įmonės, kurie pasirašė su Lietuvos banku aukciono dalyvio sutartį ir atitinka Lietuvos banko aukciono dalyviams nustatytus reikalavimus – aukciono dalyviai turi dalyvauti kiekviename Vyriausybės vertybinių popierių aukcione ir nupirkti ne mažiau kaip 1 procentą visų per ketvirtį aukcionuose parduodamų VVP bei turi nuolat skelbti visuotinai pripažintose ir naudojamosiose informacinėse sistemose paskutinių VVP emisijų vertybinių popierių pirkimo ir pardavimo pelningumus. Minėti reikalavimai yra pirmas žingsnis diegiant Lietuvos VVP rinkoje pirminių dilerių sistemą.

VVP aukcionai vyksta vieną ar du kartus per savaitę – pirmadieniais ir antradieniais. Apmokėjimo už naujai parduotus VP diena yra T + 3 ir paprastai sutampa su ankstesnės emisijos VVP išpirkimo diena. Pranešimus apie VVP emisijas bei preliminarinius ketvirčio emisijų grafikus Finansų ministerija iš anksto skelbia oficialiame leidinyje “Valstybės žinių” priede “Informaciniai pranešimai”.

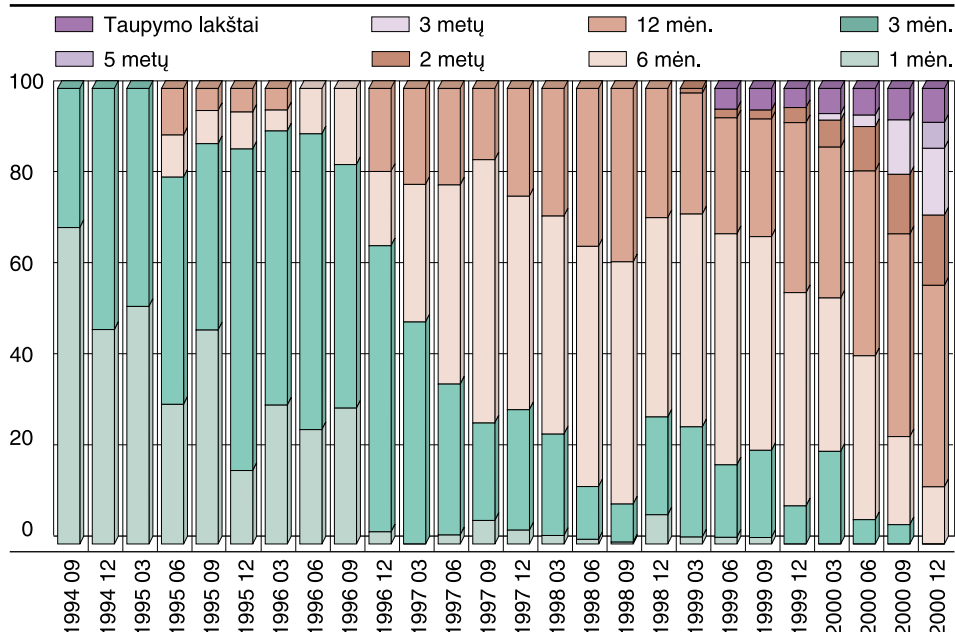
Visi litais nominuoti VVP išleidžiami nematerialia forma. Nuosavybės teisė į juos įrodoma įrašais asmeninėse VP sąskaitose. Lietuvos VVP, įsigyti pirminėje rinkoje, neapmokestinami įmonių pelno, fizinių asmenų pajamų ar pridėtinės vertės mokesčiais.

Finansų ministerija 2000 metais paskelbė 60 Vyriausybės vertybinių popierių aukcionų, iš jų 6 – trejų metų trukmės (2 iš jų – dėl ankstesnių emisijų vertybinių popierių papildomo išleidimo), 9 – dvejų metų trukmės obligacijų (4 iš jų - dėl ankstesnių emisijų vertybinių popierių papildomo išleidimo) bei 17 - vienerių metų trukmės, 15 - pusės metų trukmės ir 13 - trijų mėnesių trukmės išdo vekselių. Pirmasis trejų metų obligacijų su atkarpomis aukcionas įvyko 2000 m. kovo 28 d., kurio metu buvo parduotos visos - 20 mln. litų nominalios vertės – obligacijos, kurių atkarpos dydis buvo 11,6 proc. Šis trejų metų trukmės obligacijų aukcionas buvo sėkmingas – paklausa daugiau kaip tris kartus viršijo Finansų ministerijos pasiūlytą 20 mln. litų emisijos apimtį.

2000 metais, palyginti su 1999 metais, valstybės skola už aukcionuose parduotus VVP padidėjo nuo 1198,59 mln. litų iki 1447,2 mln. litų ir sudarė 58,3 proc. visų išleistų litais VVP. 2000 m. pabaigoje didžiausią neišpirktų VVP, parduodamų aukcionuose, nominalios vertės dalį – 776,3 mln. litų (51 proc.) – sudarė 12 mėn. trukmės išdo vekseliai (9 diagrama).

Įvairių trukmių Vyriausybės vertybinių popierių lyginamasis svoris, proc.

9 diagrama

2000 m. vidaus rinkoje aukciono būdu išleistų VVP vidutinis metinės palūkanų normos svertinis vidurkis buvo 9,34 proc., o tai yra 203 baziniais punktais mažiau negu 1999 m. ir 933 baziniais punktais daugiau negu vidutinės metinės infliacijos lygis (2 lentelė). Mažesni skolinimosi kaštai atspindi vidaus rinkos dalyvių padidėjusias investavimo galimybes dėl atsiradusių pokyčių Lietuvos ekonomikoje. Mažiausias 2000 m. vidutinės metinės palūkanų normos svertinis vidurkis buvo už 3 mėn. trukmės išdo vekselius ir sudarė 4,8 proc. (2000 m. rugpjūčio 8 d. aukcionas), didžiausias - už 2 metų trukmės obligacijas ir siekė 16,5 proc. (2000 m. vasario 1 d. aukcionas).

2 lentelė

Vyriausybės vertybinių popierių, parduodamų aukcionuose, metinių palūkanų normų svertiniai vidurkiai 1994-2000 m., proc.

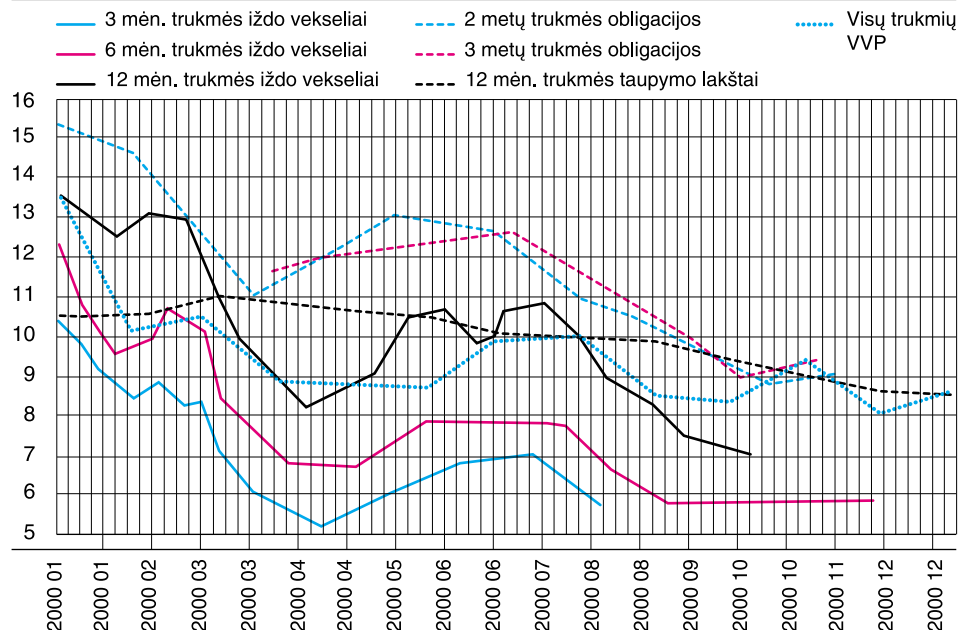
	Išdo vekseliai					2 ir daugiau metų obligacijos	Visi išdo vekseliai ir obligacijos	Taupymo lankštai
	iki 1 mėnesio	3 mėnesių	6 mėnesių	12 mėnesių	Visų trukmių			
1994 m. vidurkis	11,26	21,25	-	-	20,38	-	20,38	
1995 m. vidurkis	27,55	26,09	27,22	20,15	26,65	-	26,65	
1996 m. vidurkis	20,64	20,02	15,81	20,13	19,80	-	19,80	
1997 m. vidurkis	6,83	8,79	9,20	9,25	8,90	-	8,90	
1998 m. vidurkis	8,78	10,70	11,28	12,29	11,00	-	11,00	
1999 m. vidurkis	8,12	10,33	12,25	13,65	11,40	13,73	11,43	10,45
2000 m.								
Sausis	-	9,12	9,97	12,57	10,10	-	10,10	10,50
Vasaris	-	8,43	10,21	13,01	10,21	14,62	10,45	10,92
Kovas	-	6,50	8,38	9,94	7,92	11,31	8,63	11,00
I ketvirtis	-	8,19	9,92	12,11	9,76	12,41	9,94	10,90
Balandis	-	5,17	6,78	8,17	7,20	12,12	8,60	10,65
Gegužė	-	6,03	7,29	9,77	8,33	12,98	8,59	10,50
Birželis	-	6,78	-	10,21	9,56	12,61	9,90	10,00
II ketvirtis	-	6,10	7,14	9,64	8,45	12,40	8,98	10,39
Liepa	-	6,97	7,74	10,45	8,94	12,60	9,94	10,00
Rugpjūtis	-	5,70	6,60	8,58	7,50	10,59	8,37	9,90
Rugsėjis	-	-	5,78	7,49	6,76	9,99	8,25	9,41
III ketvirtis	-	6,25	7,16	9,30	8,14	11,31	9,12	9,82
Spalis	-	-	-	7,00	7,00	9,94	9,34	9,00
Lapkritis	-	-	5,86	-	5,86	9,13	7,83	8,60
Gruodis	-	-	-	-	-	-	-	8,50
IV ketvirtis	-	-	5,86	7,00	6,43	9,72	8,82	8,62
2000 m. vidurkis	-	7,49	8,54	9,90	8,85	10,99	9,34	9,85

Grafikas nr. 1 žr. p. 16

2000 metų pabaigoje neišpirktų VVP, išleistų litais Lietuvoje, vidutinė trukmė buvo 523 dienos, 1999 metų pabaigoje - 264 dienos. Šio rodiklio padidėjimui turėjo įtakos 2000 m. dvejų ir trejų metų trukmės obligacijų emisijos. Ir ateityje numatoma išlaikyti litais išleidžiamų VVP vidutinės trukmės didinimo tendenciją rengiant ilgesnės nei trejų metų trukmės VVP aukcionus.

Vyriausybės vertybinių popierių, išleistų litais, platinamų rinkoje, pelningumo dinamika 2000 m.

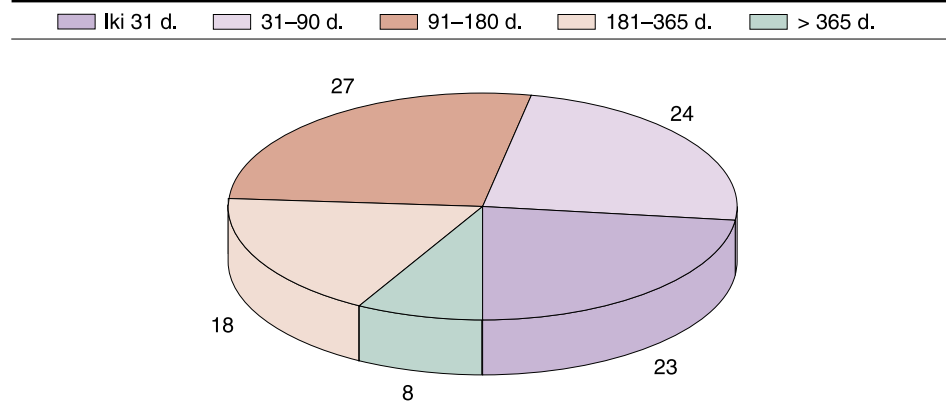
1 grafikas

Antrinė aukcionuose parduodamų VVP apyvarta gali būti vykdoma Nacionalinėje vertybinių popierių biržoje pagal jos nustatytas taisykles ir už jos ribų. 2000 metais Nacionalinėje vertybinių popierių biržoje antrinė VVP apyvarta buvo 930,01 mln. Lt., tuo tarpu 1999 metais Nacionalinėje vertybinių popierių biržoje antrinė VVP apyvarta buvo 1094,46 mln. Lt. (10 diagrama).

Antrinės VVP apyvartos rezultatai 2000 m., proc.

10 diagrama

Taupymo lakštai. 2000 m. taip pat buvo išleidžiami taupymo lakštai, kurie Lietuvos VVP rinkoje pasirodė 1999 m. balandžio mėn. Taupymo lakštai skirti tik fiziniams asmenims ir suteikia galimybę investuoti mažesnę sumą negu į aukciono būdu parduodamus VVP bei gali būti išpirkti anksčiau negu paskutinę jų galiojimo dieną. Jų galima įsigyti komerciniuose bankuose ir finansų maklerių įmonėse.

2000 m. pabaigoje buvo išplatintos 23 emisijos 6 ir 12 mėnesių trukmės taupymo lakštų, iš viso 132,43 mln. litų nominalios vertės, nuo taupymo lakštų platinimo pradžios iš viso išplatinta – 268,15 mln. litų nominalios vertės. Skola už taupymo lakštus sudarė 5,3 proc. nuo visų neišpirktų VVP litais vertės.

Tikslinės paskirties VVP. 2000 m. buvo restruktūrizuota dalis skolos už VVP, kurie išleidžiami tam tikriems valstybės turciniams įsipareigojimams įvykdyti: VVP, skirti atsiskaityti su Lietuvos akcinio inovacinio banko kreditoriais - juridiniais asmenimis buvo konvertuoti į penkių naujų emisijų VVP. Šių emisijų

VVP, skirtingai negu kitų tikslinės paskirties VVP, antrinės apyvartos apribojimais nenumatyti. Bendra šių emisijų VVP apimtis sudarė 228,9 mln. litų. Pirmą šią VVP emisiją bus išpirkta 2003 m. balandžio 25 d., o paskutinė – 2007 m. balandžio 25 d. 2000 metų pabaigoje VVP vertė bankams restruktūrizuoti ir atsiskaityti su likviduojamo Lietuvos akcinio inovacinio banko kreditoriais sudarė 805,2 mln. litų, t.y. 120,2 mln. litų mažiau negu 1999 m. pabaigoje.

2000 m. pabaigoje neišpirktų VVP, išleistų litais, nominali vertė iš viso buvo 2560,01 mln. litų, iš kurių VVP bankams restruktūrizuoti ir atsiskaityti su likviduojamo Lietuvos akcinio inovacinio banko kreditoriais sudarė 31,5 procento.

Skolinimasis užsienio rinkose. Išleisdama VVP tarptautinėse kapitalo rinkose, Finansų ministerija naudoja užsienio investicinių bankų paslaugomis. Visi 2000 metais **užsienio valiuta** išleisti VVP yra euroobligacijų tipo.

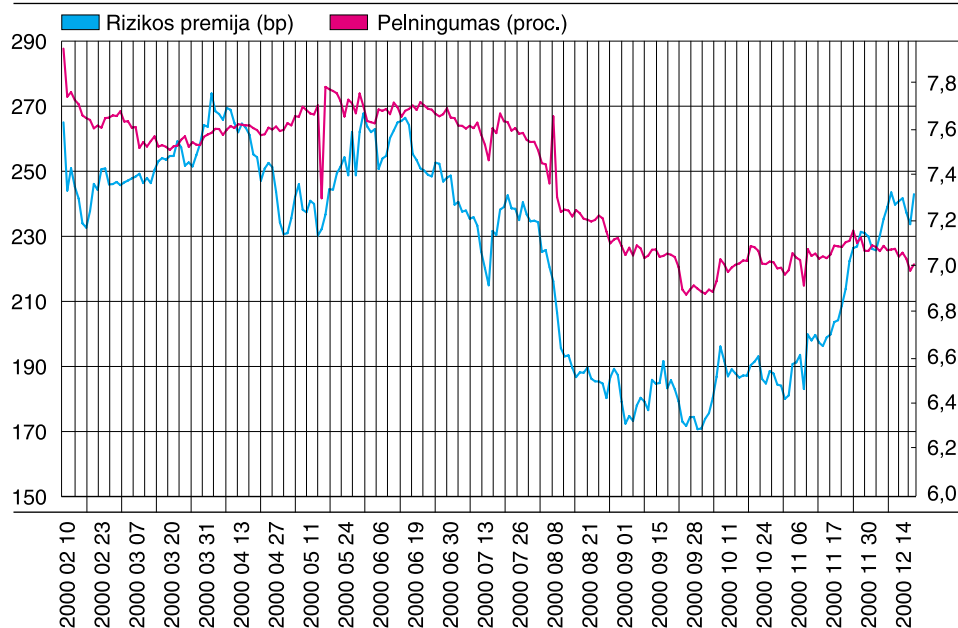
Pagrindinė 2000 m. skolinimosi užsienio finansų rinkose valiuta, kaip ir 1999 metais, buvo euras. Užsienio valiuta buvo išplatintos 325 mln. eurų (vasario 17 d. - 250 mln. eurų ir rugpjūčio 9 d. - 75 mln. eurų) vertės už 7,75 % metinių palūkanų penkerių metų trukmės euroobligacijos tarpininkaujant bankams Credit Suisse First Boston ir Deutsche Bank AG.

2000 m. gruodžio 21 d. buvo išpirkta likusi dalis (21,96 mln. Vokietijos markių vertės) 1998 m. išleistų 40 mln. Vokietijos markių vertės emisijos obligacijų. Be to, 2000 m. rugpjūčio 31 d. Finansų ministerija pilnai grąžino 100 mln. JAV dolerių sindikuotą paskolą.

Užsienio rinkose išleistos euroobligacijos buvo įtrauktos į Londono, Frankfurto ir Liuksemburgo vertybinių popierių biržų prekybos sąrašus. Antrinė šių euroobligacijų apyvarta vykdoma šių biržų nustatyta tvarka.

VVP, išleistų 2000 m. užsienio valiuta, antrinės apyvartos duomenys pateikiami 2 grafike.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 7,75 proc. obligacijų, išperkamų 2005 metais pelningumas ir rizikos premija nuo jų platinimo pradžios 2 grafikas

2000 m. tarptautinėse kapitalo rinkose pirmą kartą išleistos **litais** nominuotos obligacijos - 2000 m. spalio mėn. tarpininkaujant bankams J.P. Morgan ir Hansabank užsienio kapitalo rinkose Finansų ministerija išplatino 100 mln. litų vertės 5 metų trukmės vertybinius popierius, kurių metinė palūkanų norma

10,5 proc. Diegdama šį naują instrumentą, Finansų ministerija siekė suteikti užsienio investuotojams didesnes galimybes investuoti į litais išleidžiamus Vyriausybės vertybinius popierius, restruktūrizuoti valstybės skolą, padidinti Vyriausybės vertybinių popierių, išleidžiamų litais, likvidumą bei padidinti Lietuvos Respublikos valiutos konvertabilumą. Leidžiant euroobligacijas litais, Lietuvos nacionalinė valiuta – Litas - pirmą kartą buvo užregistruotas tarptautiniame atsiskaitymų centre Euroclear. Didžiausią Vyriausybės vertybinių popierių, išleistų litais, emisijos dalį - 58 proc. - įsigijo užsienio šalių investuotojai (tame tarpe - 13 proc. – Baltijos šalį) bei 42 proc. - Lietuvos investuotojai.

2000 metų pabaigoje valstybės skola už VVP, išleistus litais Lietuvoje ir užsienyje, buvo 2483,07 mln. litų. Valstybės skolos dalis už litais išleistus VVP Lietuvoje ir užsienyje, palyginti su 1999 metais, padidėjo 404,2 mln. litų.

3.2. Valstybės skolinimasis iš tarptautinių finansinių institucijų

Lietuvos Respublika yra keletą stambių tarptautinių finansinių organizacijų narė: Tarptautinio valiutos fondo, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko bei trijų Pasaulio banko grupės institucijų: Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko, Tarptautinės finansų korporacijos bei Tarptautinės investicijų draudimo agentūros.

Iš visų tarptautinių finansinių institucijų didžiausias Lietuvos Respublikos skolintojas yra Tarptautinis valiutos fondas, kurio nare šalis tapo 1992 metais. Įstojus į Tarptautinį valiutos fondą, Lietuvos kvota specialia valiuta sudarė 103,5 mln. SST. 1999 m. pradžioje ši kvota buvo padidinta iki 144,2 mln. SST. Tarptautinis valiutos fondas suteikė Lietuvai 3 paskolas ir išmokėjo jas dalimis. Paskolos suteiktos pagal tris programas: Stand-by, Sisteminio pertvarkymo programą ir Išplėstinio finansavimo programą. Pirmą paskolą, gautą 1992 metais, buvo skirta valiutai stabilizuoti, kitos dvi, gautos 1993 ir 1994 metais, buvo skirtos Vyriausybės stabilizavimo programai vykdyti. Nuo 1998 m. iš Tarptautinio valiutos fondo daugiau nesiskolinama, tačiau Tarptautinis valiutos fondas teikia Lietuvos Vyriausybei konsultacinę pagalbą makroekonomikos srityje ir techninę pagalbą rinkos operacijų, pinigų politikos, bankų priežiūros, nacionalinių sąskaitų srityse bei sureguliuojant mokėjimų balansą. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos banko ir Tarptautinio valiutos fondo pasirašytu ekonominės politikos memorandumu Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Tarptautinis valiutos fondas 2000 m. kovo mėnesį pasirašė prevencinį susitarimą 61,8 mln. SST (83 mln. JAV dolerių) paskolos sumai. Šio susitarimo esmė ta, kad Lietuva, atsiradus poreikiui dėl neigiamų ekonomikos pokyčių, turi galimybę skolintis iš Tarptautinio valiutos fondo neviršijant nurodytos sumos dydžio. Minėto susitarimo pagrindinis tikslas - nuosekliai mažinti einamosios sąskaitos deficitą ir užtikrinti stabilų ekonomikos augimą. Iš Tarptautinio valiutos fondo anksčiau suteiktą 324,1 mln. JAV dolerių paskolų yra gražinta 132,2 mln. JAV dolerių. Baigiantis 2000 m., skola Tarptautiniam valiutos fondui sudarė 191,9 mln. JAV dolerių.

Antrą vietą pagal skolinimosi apimtį užima Pasaulio banko grupės finansinės institucijos: Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas, Tarptautinė finansų korporacija bei Tarptautinė investicijų draudimo agentūra. Lietuva yra įsigijusi 1507 Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros banko akcijas, 2 341 Tarptautinės finansų korporacijos akciją bei 187 Tarptautinės investicijų draudimo agentūros akcijas. Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas Lietuvai yra suteikęs 410,7 mln. JAV dolerių paskolų, iš kurių 19,5 mln. JAV dolerių yra gražinta. Pirmoji importo reabilitacinė 60 mln. JAV dolerių paskola buvo suteikta 1992 metais. Ši struktūrinio sureguliojimo paskola buvo skirta šalies Vyriausybei paremti pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu ir panaudota finansuoti sveikatos, energetikos ir žemės ūkio sektorius.

Šiuo metu Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas finansuoja gana daug projektų, apimančių energetikos, aplinkosaugos, socialinį sektorius. Tai - Energetikos pertvarkymo projektas (26,4 mln. JAV dolerių), Klaipėdos aplinkosaugos projektas (7,0 mln. JAV dolerių), Šiaulių aplinkosaugos projektas (6,2 mln. JAV dolerių), Įmonių ir finansinio sektoriaus paramos projektas (25,0 mln. JAV dolerių), Klaipėdos parodomosios geoterminės jėgainės projektas (5,9 mln. JAV dolerių), Greitkelių projektas (19,0 mln. JAV dolerių), Energijos taupymo/būsto projektas (10,0 mln. JAV dolerių), Privataus žemės ūkio projektas (30,0 mln. JAV dolerių), Socialinės apsaugos politikos ir bendruomeninių socialinių paslaugų projektas (3,7 mln. JAV dolerių), Savivaldybių infrastruktūros plėtros projektas (18,89 mln. EUR). 2000 metais šis bankas suteikė 21,24 mln. JAV dolerių paskolą Sveikatos apsaugos projektui įgyvendinti. Didesnė dalis minėtų projektų yra remiama šalių donorių lėšomis, kurias Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas pritraukia projektams finansuoti. Tarptautinis rekonstrukcijos ir plėtros bankas taip pat yra suteikęs dvi Struktūrinio sureguliuojamo paskolas (80,0 mln. JAV dolerių ir 108,29 mln. EUR), skirtas valstybės biudžeto deficitui finansuoti. Antroji struktūrinio sureguliuojamo paskola (108,29 mln. EUR) suteikta 2000 metais.

Lietuva yra įsigijusi 2000 Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko akcijų. Šis bankas yra suteikęs Lietuvai 80,3 mln. JAV dolerių paskolų. Iš jų 26,7 mln. JAV dolerių yra gražinta. Pirma Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko paskola - 18,0 mln. JAV dolerių ir 42,42 mln. Vokietijos markių - suteikta 1992 metais ir buvo skirta paremti energetikos sektorių pereinamuoju į rinkos ekonomiką laikotarpiu. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas finansavo daugelį gamybos, bankų ir infrastruktūros sektorių projektų. Iš jų - Transporto projektą (18,9 mln. JAV dolerių), Via Baltica ir kelių projektą (23,2 mln. JAV dolerių). 2000 m. iš Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko skolintasi nebuvo.

Be anksčiau paminėtų tarptautinių finansinių institucijų, paskolas Lietuvos Respublikai yra suteikę Europos investicijų bankas ir Šiaurės investicijų bankas bei Europos Sąjunga.

Europos investicijų bankas Lietuvai yra suteikęs 152,6 mln. JAV dolerių paskolų. Iš jų 2,3 mln. JAV dolerių yra gražinta. Bankas daugiausia investavo į transporto ir telekomunikacijų, energetikos, pramonės ir aplinkos apsaugos sektorius. Suteiktos paskolos Vilniaus oro uostui rekonstruoti (10 mln. eurų), Klaipėdos uosto krantinėms rekonstruoti (14 mln. eurų), AB "Lietuvos dujos" magistralinio dujotiekio tinklui plėsti (10 mln. eurų). Finansuojami: Via Baltica ir kelių projektas (20 mln. eurų), Lietuvos geležinkelių projektas (40 mln. eurų), Žvyrkelių projektas (40 mln. eurų), Savivaldybių infrastruktūros plėtros investiciniai projektai (15 mln. eurų), Panevėžio miesto nutekamųjų vandenų įrenginių rekonstrukcijos projektas. Naujų paskolų 2000 metais Europos investicijų bankas nesuteikė.

Šiaurės investicijų bankas kartu su Tarptautiniu rekonstrukcijos ir plėtros banku, Europos banku ir Europos investicijų banku finansuoja Via Baltica ir kelių projektą (6,7 mln. JAV dolerių). Be to, Šiaurės investicijų bankas yra suteikęs 20 mln. eurų paskolą gamtos apsaugos ir savivaldybių investiciniams projektams finansuoti.

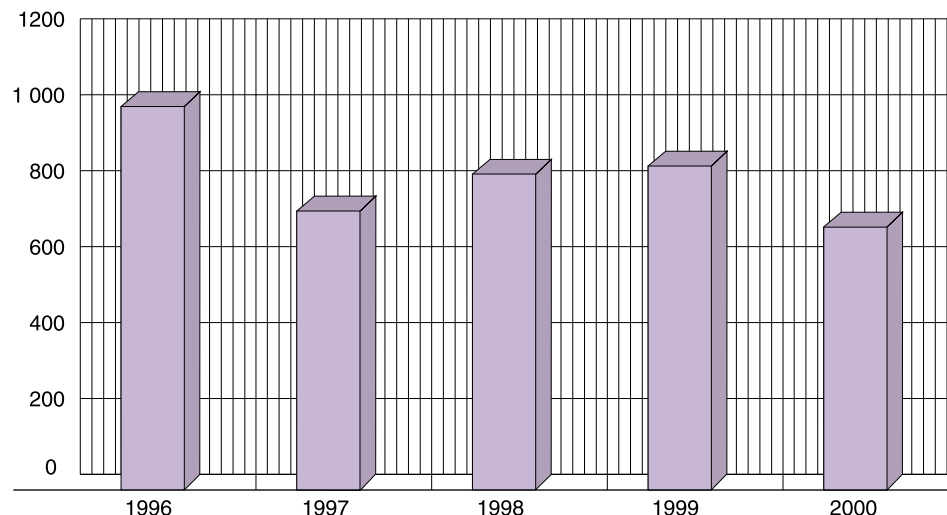
Baigiantis 2000 m., Lietuva buvo skolinga tarptautinėms finansinėms institucijoms, t.y. Tarptautiniam valiutos fondui, Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankui, Pasaulio banko grupės institucijoms, Europos investicijų bankui, Šiaurės investicijų bankui ir Europos Sąjungai 2,5 mlrd. litų, tai sudarė 27,3 procento visos užsienio skolos. Iki 2000 m. pabaigos minėtoms tarptautinėms finansinėms institucijoms buvo gražinta 913 mln. litų, iš jų 362,1 mln. litų – 2000 metais.

3.3. Valstybės garantijų teikimas

Užsienio paskolų su valstybės garantija (tai užsienio kreditorių ir Lietuvos komercinių bankų suteiktos paskolos užsienio valiuta) 2000 m. suteikta už 691,08 mln. litų. Palyginti su 1999 m. (1999 m. buvo suteikta 852,80 mln. litų užsienio paskolų su valstybės garantija), 2000 m. užsienio paskolų su valstybės garantija suteikta 161,72 mln. litų (18,96 procento) mažiau (11 diagrama).

Suteikta užsienio paskolų su valstybės garantija 1996–2000 metais, mln. Lt

11 diagrama

2000 m. valstybės garantijos dėl paskolų buvo suteiktos:

- valstybinės reikšmės projektams (į Valstybės investicijų programą įtrauktiems investiciniams projektams). Didžiausią šių paskolų dalį sudarė paskolos VĮ "Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija" – 178,65 mln. litų, VĮ "Ignalinos atominė elektrinė" – 72,62 mln. litų, SP UAB "Vilniaus vandenys" - 42,69 mln. litų ir AB "Lietuvos avialinijos" – 30 mln. litų;

- valstybinių fondų skolinams įsipareigojimams dengti bei šių fondų pinigų srautams subalansuoti. Iš bendro valstybės garantijų skaičiaus 159,08 mln. litų suteikta dėl Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos paskolų šio fondo pinigų srautams subalansuoti ir esamoms paskoloms gražinti.

Pagrindiniai kreditoriai, kuriems buvo suteiktos valstybės garantijos, buvo:

- užsienio šalių bankai ir kitos finansinės institucijos, suteikę 351,61 mln. litų paskolų, iš kurių didžiausia užsienio 141,44 mln. litų paskola su valstybės garantija suteikta Tarptautinio rekonstrukcijos ir plėtros bankui Klaipėdos jūrų uosto vartų rekonstrukcijai;

- Lietuvos komerciniai bankai, suteikę 339,47 mln. litų paskolų.

2000 m. suteikta 65,792 mln. litų (1999 m. - 268 mln. litų) vidaus paskolų su valstybės garantija (Lietuvos komercinių bankų suteiktos paskolos litais), t.y. 75,45 procento mažiau negu 1999 m.

UAB "Žemės ūkio paskolų garantijų fondas" baigiantis metams turėjo 215,8 mln. litų įsipareigojimų komerciniams bankams, kurių įvykdymo riziką dalinai (30-35 proc. priklausomai nuo trukmės) prisiima valstybė. 2000 m. gruodžio 31 d. ši dalis sudarė 57,6 mln. litų užsienio valiuta ir 12,3 mln. litų - nacionaline valiuta.

Vyriausybė 2001 m., toliau vykdydama griežtą fiskalinę politiką, planuoja mažinti valstybės skolinimosi apimtį.

2001 m. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bei savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme nustatytas valstybės grynojo skolinimosi limitas 1400 mln. litų. Tai yra 200 mln. litų mažiau negu 2000 m. – 1600 mln. litų.

2001 m. Finansų ministerija ketina palaipsniui mažinti skolinius įsipareigojimus užsienio valiuta ir didinti skolinimosi apimtį vidaus rinkoje bei ilginti skolos trukmę. 2001 m. vidaus rinkoje planuojama platinti 7-10 m. trukmės VVP. Tokiu būdu bus toliau plėtojama šalies kapitalo rinka.

Taip pat bus mažinamos suteikiamų garantijų apimtys. Tuo siekiama sukurti vienodas verslo ir skolinimosi sąlygas visiems ūkio subjektams bei skatinti didesnę komercinių bankų aktyvumą finansuojant perspektyvius investicinius projektus.

Atsižvelgiant į tai, kad 2002 m. pradžioje planuojama nacionalinę valiutą susieti su euru, bus siekiama sumažinti valiutų keitimo riziką. 2001 m. didesnioji dalis užsienio paskolų valstybės vardu bus imama eurais bei jau paimtos paskolos denominuojamos euro valiuta.

Siekiant sumažinti palūkanų kitimo riziką bei skolos aptarnavimo išlaidų svyravimus, pirmenybė bus teikiama skolinimuisi už fiksuotas palūkanas.